

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

навчальної дисципліни «Інвестиційно-інноваційний менеджмент»
обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Логістика

**за темою – Зміст інноваційного менеджменту. Інноваційний тип та
інноваційна модель розвитку економіки**

Харків 2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2022 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного університету
внутрішніх справ
Протокол від 22.08.2022 № 1

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2022 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління, протокол від
15.08.2022 № 1

Розробники: викладач циклової комісії економіки та управління, к.е.н.,
Глазунова О.О., голова циклової комісії економіки та управління, к.е.н., доцент
Скрипнюк К.О.

Рецензенти:

1. Старший викладач циклової комісії економіки та управління КЛК
ХНУВС, к.е.н., спеціаліст вищої категорії, викладач – методист, Цимбалістова
О.А.

2. Професор кафедри логістики НАУ, доктор економічних наук,
професор, експерт Українського логістичного альянсу (УЛА) Смерічевська С.В.

План лекції:

1. Сутність понять «інновація», «інноваційний менеджмент»
2. Національна інноваційна система. Інноваційна інфраструктура

Рекомендована література:

Основна:

1. Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: Навчальний посібник. К.: Каравела, 2012. 432 с.
2. Інвестування : компендіум / С.М. Безродна, Н.В. Миськова. Чернівці, 2013. 200 с.
3. Кавецький В. В., Причепя І. В., Нікіфорова Л. О. Економічне обґрунтування інноваційних рішень: навч. посібник. Вінниця: ВНТУ, 2016. 136 с.
4. Микитюк П. П. Інвестиційно-інноваційний менеджмент: навч. пос. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ». 2015. 452 с.
5. Управління інноваційними проектами: навч. посібник / уклад.: Н.Н. Пойда-Носик, І.І. Черленяк. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2017. 360 с.
6. Управління інноваційною діяльністю: магістерський курс: підручник / Б.М. Андрушків, О.Б. Бойко, Ю.Я. Вовк, І.П. Вовк, О.М. Владимир, П.Д. Дудкін, І.А. Кінаш, Л.Я. Малюта, Н.Ю. Мариненко, Л.М. Мельник, Г.С. Нагорняк, І.С. Нагорняк, В.А. Паляниця, О.Б. Погайдак, О.В. Скидан, І.І. Стойко, І.Б. Федішин, Р.П. Шерстюк. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2015. 1146 с.
7. Управління інноваціями: навч. посібник / О.І. Гуторов, Л.І. Михайлова, І.О. Шарко, С.Г. Турчіна, О.В. Киричок. Вид. 2-ге, доп. Харків: «Діса плюс», 2016. 266 с.
8. Чайковська М.П. Інноваційний менеджмент: навч. посібник. Одеса: Одеський національний ун-т імені І. І. Мечникова, 2015. 382 с.

Додаткова:

9. Костюкевич Р.М. Інвестиційний менеджмент : навчальний посібник / Рівне: НУВГП, 2011. 270 с.
10. Сазонець І.Л., Федорова В.А. Інвестування : підручник. К. : Центр учбової літератури, 2011. 312 с.
11. Федоренко В.Г. Інвестиційний менеджмент: навч. посібник. К. : МАУП, 2013. 184 с.
12. Менеджмент інвестиційної діяльності : підручник / М.П. Бутко, І.М. Бутко, М.Ю. Дітковська та ін. ; за заг. ред. М.П. Бутка. К. : Центр учбової

літератури, 2018. 480 с.

13. Попадинець Н.М., Журавель Ю.В. Інвестиційно-інноваційний розвиток національної економіки на засадах діджиталізації та дизайн-менеджменту. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2019. Випуск 3 (81). С. 132–135.

14. Управління інноваційними проєктами в умовах міжнародної інтеграції: монографія / О.О. Охріменко, Н.Є. Скоробогатова, І.М. Манаєнко, Р.С. Яресько. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2018. 262 с.

15. Левицька С.О., Полюхович М.Д. Джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог: Видво НУ»ОА», березень 2017. № 4 (32). С. 55–58.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

16. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

17. Закон України «Про інвестиційну діяльність» N 1561-XII (зі змінами та доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>

18. Законодавча база України. URL : Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>

Текст лекції

2.1 Сутність понять «інновація», «інноваційний менеджмент»

У широкому розумінні **інновації** - це прибуткове використання ідей, винаходів у вигляді нових продуктів, послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного характеру.

Ця категорія властива інтелектуальній та виробничій практиці людини і являє собою діяльність, у процесі якої:

- ✓ формуються явища і нові продукти, послуги, які комерціалізуються в господарську діяльність;
- ✓ удосконалюються вже створені людиною об'єкти матеріальної сфери;
- ✓ розробляються методи, засоби, форми організаційного, економічного, соціального та юридичного характеру.

Інновації розглядаються як інструмент впливу на соціально-економічний процес розвитку суспільства. Тому інноваціями необхідно управляти. Цей процес має назву інноваційним менеджментом.

Інноваційний менеджмент – це сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів, методів і форм управління інноваційною діяльністю конкретного об'єкта управління з метою одержання найоптимальнішим шляхом економічних результатів цієї діяльності.

Багато авторів приділяють увагу інноваційному менеджменту як функціональній системі управління і розглядають його як один із різновидів функціонального менеджменту, безпосереднім об'єктом якого є інноваційні процеси в усіх сферах економіки.

Функціональний інноваційний менеджмент націлений на ефективне управління процесом розроблення, упровадження, виробництва та комерціалізації інновації, при цьому важливим моментом є удосконалення координуючих дій операційної системи виробництва, управління персоналом і здійснення контролю за інноваційним процесом.

Інноваційний менеджмент як апарат управління інноваціями передбачає створення певної ієрархічної організаційної структури, до складу якої входять спеціалізовані підрозділи управління, керівники різних рівнів, які наділяються повноваженнями на прийняття та реалізацію відповідних управлінських рішень і несуть відповідальність за їх результати.

Інноваційне управління створює умови як виживання, так і зростання господарських організацій, формування наукомістких галузей, що ведуть до корінних змін асортименту товарних ринків, зростання продуктивності праці, конкурентоспроможності підприємств, держави.

Як система управління, інноваційний менеджмент складається з *двох ланок, або підсистем: керуючої (суб'єкта управління) і керованої (об'єкта управління)*, зв'язок суб'єкта управління з об'єктами відбувається за допомогою руху інформації. Механізм керуючого впливу включає збір, обробку і передавання необхідної інформації та прийняття відповідних рішень.

Суб'єктом управління в інноваційному менеджменті можуть бути менеджери і спеціалісти різного рівня залежно від об'єкта управління.

Об'єктом управління в інноваційному менеджменті виступають інноваційні процеси, інноваційна діяльність, інновації, економічні відносини між учасниками ринку інновацій.

Інноваційний менеджмент у загальному вигляді — це складний механізм дії керуючої системи, яка створює для інноваційного процесу та інноваційної діяльності сприятливі умови й можливості для розвитку і досягнення позитивного результату.

Управління інноваційною діяльністю фірми, корпорації передбачає:

- розроблення інноваційних цілей розвитку;
- створення системи інноваційних стратегій;
- аналіз зовнішнього середовища з урахуванням невизначеності та ризику;
- аналіз інноваційного потенціалу фірми;
- пошук інноваційних ідей, ліцензій, ноу-хау;
- формування інноваційного та інвестиційного портфеля, розроблення проектів;
- планування та організацію наукових розробок, їх упровадження у виробництво;

- оцінку ефективності інноваційної діяльності;
- аналіз ризиків інновацій, визначення методів їх мінімізації;
- оцінку ефективності інвестиційного проекту.

Слід зазначити, що в сучасний період цінні винаходи і створення на їх основі дослідно-експериментальних зразків потребують величезних зусиль численних колективів і фінансових витрат. Часто початкова вартість інноваційного проекту багаторазово зростає, особливо, коли кілька ідей мають бути поєднані в одне життєздатне нововведення.

Крім того, реалізація інновації на ринку пов'язана з великим ризиком. За даними американського економіста Е. Менсфілда, результати приблизно 60 % наукових досліджень і розробок, що проводились 120 американськими промисловими фірмами, не потрапляли на ринок. З кожних десяти виробів, виробництво яких освоєно, п'ять не витримували ринкових випробувань, а з п'яти, що лишились конкурентоспроможними, виявлялись тільки два (тобто 8% від 100 % наукових досліджень і розробок). Усе це визначає специфіку управління нововведеннями.

Інноваційний менеджмент має скоординувати й узгодити функціонування та взаємодію як внутрішніх, так і зовнішніх структурних елементів інноваційного процесу, створити певну гармонію роботи. Саме гармонізація розвитку інноваційного процесу, на думку учених, є основним цільовим завданням інноваційного менеджменту.

Основними цілями інноваційного менеджменту є:

- 1) забезпечення довгострокового функціонування інноваційного процесу на основі ефективної організації всіх його складових елементів і систем;
- 2) створення конкурентоспроможної інноваційної продукції, технологій найбільш ефективним і оптимальним шляхом.

Відповідно до цілей формуються *завдання* інноваційного менеджменту, основними з яких є такі:

- формування стратегічних, довго- і короткострокових цілей інноваційної діяльності;
- розроблення планів, програм, проектів та їх виконання;
- створення організаційно-виробничої структури і структури управління інноваційною діяльністю;
- спостереження (контроль) за виконанням етапів, стадій інноваційного процесу в часі та синхронізацією всіх видів діяльності;
- підбір і розміщення кадрів, створення творчої атмосфери та мотивації інтелектуальної праці;
- комплексне формування та використання інноваційного потенціалу підприємства;
- спостереження й оцінка світових тенденцій науково-технічного розвитку.

Виконання складних інноваційних завдань забезпечується визначенням системи пріоритетних чинників, на які потрібно реагувати (адекватно впливати) першочергово. До таких чинників належать:

- підвищення рівня невизначеності зовнішнього середовища, що пов'язано з поглибленням конкуренції, прискоренням зміни технологій для виробництва нових товарів;
- обмеженість ресурсів;
- вплив суспільства і політичних сил на ринкову поведінку фірм;
- підвищення активності на товарних ринках країн, що розвиваються;
- обмеженість інвестиційних ресурсів.

У практиці управління інноваційними процесами широко використовуються методи системного аналізу проблем, що виникають, теорію ймовірності, моделювання процесів прийняття рішень, ситуаційний підхід, який дає можливість творчого використання адекватної ситуації та наукових прийомів управління.

2.2 Національна інноваційна система. Інноваційна інфраструктура

Серед чинників, які визначають конкурентоспроможність національної економіки, дедалі більшого значення надають таким конкурентним перевагам як рівень технології та ефективність інноваційних систем.

Інноваційна система ототожнюється як інноваційна інфраструктура або комплекс інституцій.

Національна ІС відповідає суспільно-економічним взаємовідносинам і рівню розвитку продуктивних виробничих сил держави, на території якої вона функціонує. Тому й інноваційні системи формуються індивідуально в кожній країні.

Проте в разі сильної диференціації соціально-економічного розвитку регіонів до кожного з них необхідний індивідуальний підхід, який має бути сформований на рівні держави за участю адміністрації регіонів. Тому можна говорити і про регіональні інноваційні системи, і про галузеві, а також транснаціональні та всесвітні.

Інноваційні системи розглядаються на трьох рівнях:

- *мікрорівень*, де відбувається постійне оновлення продукції на базі (поліпшених) ординарних інновацій;
- *мезорівень* – зміна поколінь техніки, яка проходить у розвинутих країнах світу з періодичністю раз на десять років;
- *макрорівень* – зміна технологічних укладів на основі радикальних інновацій з періодичністю п'ятдесят років (хоч цей період скоротився до 30–35 років).

Основною функцією інноваційних систем є виробництво нових знань, різного роду новинок та їх комерціалізація. Аналізуючи ці системи, необхідно використовувати системний підхід і виходити з ефективності їх

функціонування. Для цього будь-яка інноваційна система повинна мати стратегічну мету і шляхи реалізації.

Важливу роль у функціонуванні інноваційної системи відіграє **інфраструктура**. Основними елементами інноваційної інфраструктури є бізнес-інноваційні, телекомунікаційні і торгові мережі, технопарки, технополіси, бізнес-інкубатори, інноваційно-технологічні центри, консалтингові фірми, різноманітні фінансові структури тощо. Вона забезпечує як рух потоків інформації, знань, технологій, ринкових потоків, так і взаємодію між різними інституціональними структурами, визначає темпи розвитку економіки країни і зростання добробуту населення.

Інноваційна інфраструктура як система містить такі елементи:

- інформаційне забезпечення, яке дає доступ до різних інноваційних баз даних і знань на різних умовах для зацікавлених осіб;
- інструментальне забезпечення процесу створення інноваційного проекту: маркетинг, техніко-економічне обґрунтування; постачання необхідного обладнання; підготовка кадрів; сертифікація і сервісне обслуговування;
- проектно-технологічна і виробнича підтримка інновації й освоєння її у виробництві;
- експертиза і сертифікація науково-технічних та інноваційних програм, пропозицій тощо;
- моніторинг галузей, підприємств і просування інновацій на національні та зарубіжні ринки (включаючи моніторинг, маркетинг, рекламну діяльність, захист інтелектуальної власності тощо);
- координація та регулювання інноваційної діяльності і її фінансово-економічне забезпечення;
- кадрове забезпечення професійно підготовленими інноваційними менеджерами у сфері інновацій. Кожна з цих підсистем інноваційної інфраструктури має власні механізми реалізації своїх функцій і відповідні організаційні структури у вигляді спеціалізованих інноваційних підприємств, закладів чи організацій, які забезпечують функціонування цих механізмів.

Особливе місце серед елементів інноваційної інформації посідають саме **технопарки**, що являють собою технологічні центри, організовані на спеціально відведених і підготовлених територіях (здебільшого на ВЕЗ), на яких розташовані зв'язані центральними пунктами технологічного обслуговування науково-дослідні інститути, лабораторії, експериментальні центри та невелика кількість підприємств із передовою технологією, що виконують замовлення, пов'язані зі створенням і освоєнням нових розробок.

У «Кремнієвій долині» базуються концерни військово-промислового комплексу, які стимулювали розвиток електронної промисловості і перетворили її в передову галузь, що визначає характер економіки цього регіону. Вони утворили новітню виробничу структуру, налагодили стійкі фінансові комунікації, створили умови для залучення найбільш кваліфікованих

працівників. Інакше кажучи, у «долині» сформувалось еталонне середовище для зростання нових, наукомістких виробництв.

Великою різноманітністю своїх досліджень вирізняється і *Стендфордський парк*. Розміщений на його території Стендфордський інститут рекламує, що він готовий провадити будь-яку тематику — від досліджень з акустики і біотехнології до соціології та робототехніки. На кожне дослідження тут створюється програмно-цільова група, чисельністю від 13—14 до 300—400 чоловік, до складу якої часто включають і представника організації-замовника. Термін їхньої роботи — в межах 4 -12 місяців.

В Європі найбільший науково-технічний парк створено у Франції, поблизу *Ніцци («Софія-Антиполіс»)*. Організований у 1976 році на території департаменту Приморські Альпи, цей науковий парк є успішним результатом узгоджених зусиль федерального і регіонального урядів зі сприяння технологічному розвитку регіону. Нині площа «Софії Антиполіс» становить 2,3 тис. гектарів, на яких розміщено близько 1200 різних організацій і зайнято майже 25 тис. працівників. Більшість фірм спеціалізується у сфері інформаційних технологій і телекомунікацій, що зумовлено жорсткими екологічними вимогами, котрі ставляться до підприємців, які вирішили розмістити свої підрозділи на території наукового парку.

Прикладом потужного технопарку в Японії є найбільший науково-технічний центр *«Цукуба»*, що розміщений поблизу Токіо. Цей технопарк об'єднує 47 науково-дослідних організацій, у яких працює 40 % усіх учених, зосереджених у державному секторі Японії. У цьому «фінансовому оазисі» розташовані науково-дослідні лабораторії багатьох відомих компаній, як національних, так і зарубіжних.

Технополіси, як і технопарки, — це найефективніші форми використання новітнього обладнання, спільного користування обчислювальними центрами, інформаційними системами тощо.

У розвинутих країнах світу, де успішно функціонує венчурне підприємництво, існує і значна інфраструктура, що істотно впливає на створення та функціонування інноваційних підприємств. Елементи інфраструктури венчурного капіталу охоплюють численні інвестиційні компанії, фонди, страхові компанії, аудиторські фірми, фондові та науково-технічні біржі, інжинірингові та консалтингові фірми, бізнес-центри, інкубатори, агентства з набору висококваліфікованого персоналу («хедхантери») тощо. У США функціонує ще одна важлива організація - *мережа венчурного капіталу*.

Основна проблема підприємця-інноватора – пошук інвестора. Ринковий механізм не здатний звести суб'єктів венчурного підприємництва разом, або ж цей процес відбувається дуже повільно. Ефективність венчурного бізнесу залежить від своєчасного надходження інформації про інвестиційні ресурси та інвестиційний попит.